

УДК 330.34.01:330.342(477)

Єфремов Д.П.*

ПЕРСПЕКТИВИ КОНВЕРГЕНЦІЇ ЕКОНОМІК КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Однією з центральних у теорії економічного розвитку виступає проблема конвергенції, що має дати відповідь на питання про час та умови, за яких країни, що відстали в економічному розвитку, наздоженуть лідерів даного процесу. Світова теоретична думка виробила низку підходів до даного питання. Її аналіз, побудований за концептами неокласичної парадигми, концентрується довкола джерел ресурсного забезпечення прискореного зростання, фіксації та розмежування ендогенних та екзогенних факторів, що впливають на «прискорення», обґрунтування економічної політики держави у стимулювальних процесах.

Очевидними перешкодами на шляху інтеграції України до ЄС виступають низький рівень нашого економічного добробуту з відсталими галузевою та інституційною структурами господарства. Для пошуку шляхів подолання даного розриву важливими видаються аналіз конвергенційних теорій, встановлення суттєвих детермінант прискорення (уповільнення) розвитку та характеристика за ними практичних перспектив економіки України.

Відставання України у рівні розвитку від країн ЄС є добре відомим. За останні десять років середній річний темп зростання нашої економіки становив 6,16%, ЄС-27 – 3,71%, ЄС-15 – 2,75%. За збереження такої ситуації у подальшому конвергенція за даним параметром може очікуватися: з ЄС-15 через 50 років, з ЄС-27 через 60 років.

Під час дослідження теорій на предмет впливових факторів конвергенції проаналізовано: 1) вплив заощаджень на ВВП відповідно до моделі Солоу-Свона; 2) реальний валютний курс гривні до євро, що характеризує умови торгівлі за моделлю Агійона-Вентури; 3) функціональна характеристика граничного продукту капіталу за Барро.

Встановлено, що кореляція заощаджень із зростанням для більшості країн світу не є стійкою. Лише в кількох випадках зв'язок є щільним (Японія 0,721; Україна 0,812) або помірним (Білорусь 0,575; РФ 0,472; Італія 0,422). Для деяких країн він є непомітним (Бразилія 0,071; Сінгапур 0,197) чи навіть оберненим (Чилі -0,304; ФРН -0,575). Отже, роль заощаджень, закладена в моделі Солоу-Свона не завжди є визначальною.

Відповідно до логіки моделі Агійона-Вентури для відкритої економіки, конвергенція ставиться у залежність від умов торгівлі. Коли темпи зростання національної економіки перевищують світові темпи (або темпи торговельних партнерів), країна не може вільно нарощувати експорт своїх товарів, оскільки він обмежуватиметься зростаючим внутрішнім попитом на проміжну імпорتنу продукцію. Країна, яка не використовує при цьому валютний інструментарій (наприклад, занижений валютний курс) для вирівнювання платіжного балансу, з часом буде вимушена знизити темпи свого економічного зростання до рівня загальносвітових. Тому, щоб підтримувати приріст ВВП на високому рівні, країна має забезпечити собі сприятливі умови торгівлі.

* кандидат економічних наук, старший викладач ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»

Реальний курс гривні до євро, який найбільш вдало характеризує умови торгівлі, демонструє тенденцію до укріплення протягом 1999 – 2008 років. Така динаміка означає конвергенцію обмінного паритету, але не конвергенцію якості життя населення. Коефіцієнт кореляції між реальним курсом та приростом українського ВВП становить $-0,234$. Зв'язок не є істотним, хоча коефіцієнт демонструє зворотній напрям залежності. Якщо в майбутньому реальний курс надалі зростатиме, можливим наслідком, відповідно до моделі Акемоглу-Вентури, буде уповільнення темпів економічної конвергенції України з ЄС.

Модель конвергенції, запропонована Р. Барро, ставить важливою умовою сходження спадну віддачу від масштабу для капіталу. Дане явище має спостерігатись тому, що при несуттєвих темпах зміни робочої сили, граничний продукт капіталу буде спадати зі збільшенням розмірів нагромаджень, знижуючи віддачу від інвестицій, мотивацію до заощаджень і уповільнюючи загальноекономічне зростання.

Бідні країни, в яких спостерігається дефіцит капіталу, демонструватимуть більш високу схильність до заощаджень і темпи зростання економіки. Цей результат, підсилений відкритістю економіки, припливом з-за кордону виробничих факторів, у поєднанні з міжнародною торгівлею, вестиме до вирівнювання цін на фактори виробництва і продуктивності праці між країнами. Якщо ж у країнах спостерігатиметься зростаюча віддача від інвестицій, це створюватиме підстави для дивергенції: багаті на капітал країни отримуватимуть додаткові стимули для нагромаджень, оскільки доходність інвестицій буде зростаючою. Тоді саме в них відбудуватиметься стрімке економічне зростання, що посилюватиме нерівність у світових масштабах.

Результати порівняння України та країн зони євро свідчать, що і там, і там граничний продукт капіталу є спадаючим, що створює передумови для сходження за цією ознакою. Характерною рисою нашої держави є нестабільність даного показника. Середнє його значення за 2000-2008 рр. ($0,353$) перевищує європейський аналог ($0,251$), що свідчить про невикористаний потенціал прискорення зростання та конвергенції за рахунок нарощування інвестицій та капіталоозроєності робочої сили.